

DECLINATIO TERTIA

Третя відміна іменників

- Усі роди
  - Nominativus singularis – **різні** закінчення
  - Genetivus singularis – закінчення **-is**
-
- **NB!!!** Практичну основу іменника, до якої приєднуються усі відмінкові закінчення однини і множини, одержуємо відкидаючи закінчення *-is* від форми *Gen. sing.*

СЛОВНИКОВА ФОРМА

- **Nominativus singularis;**
- Закінчення **Genetivus singularis -is** й та частина основи, у якій спостерігаються зміни порівняно з вихідною формою:

homo, *in-is m* людина
regio, *on-is f* область, край
civitas, *at-is f* держава
nomen, *in-is n* назва, ім'я
tempus, *or-is n* час

Типи іменників III відміни

- 1) **Приголосний** (classis consonans)
- 2) **Голосний** (classis vocalis)
- 3) **Мішаний** (classis mixta)

Рівноскладові та нерівноскладові іменники III відміни

- **Рівноскладові** – мають однакову кількість складів у *Nominativus singularis* та *Genetivus singularis*:

auris, is f

cutis, is f

- **Нерівноскладові** – мають неоднакову кількість складів у *Nominativus singularis* та *Genetivus singularis*:

corpus, ōris n

caput, itis n

Типи іменників III ВІДМІНИ

Приголосний

нерівноскладові
іменники з
основою на
один
приголосний

homo, inis m людина
regio, onis f область,
край
civitas, atis f держава
nomen, inis n назва, ім'я
tempus, oris n час

Голосний

нечисленна
група іменників
середнього
роду, які у *Nom.*
sing. закінчуються
на *-e, -al, -ar*

mare, is n море
animal, alis n тварина
exemplar, aris n зразок

Мішаний

рівноскладові
іменники
на *-es, -is*

нерівноскладові
іменники 3
основою на два
приголосних

hostis, hostis m ворог
civis, civis m
громадянин
navis, navis f корабель
gens, gent is f плем'я
mons, montis m гора
urbs, urbis f місто

Приголосний тип

- нерівноскладові іменники з основою на один приголосний:

cavitas, -atis f

	<i>Sg.</i>		<i>Pl.</i>
<i>N.</i>	різні	<i>N.</i>	-es (m,f) -a (n)
<i>G.</i>	-is	<i>G.</i>	-um
<i>D.</i>	-i	<i>D.</i>	-ībus
<i>Acc.</i>	-em (m,f) =N (n)	<i>Acc.</i>	-es (m,f) -a (n)
<i>Abl.</i>	-e	<i>Abl.</i>	-ībus

homo, homin-is m ЛЮДИНА

regio, region-is f ОБЛАСТЬ, КРАЙ

corpus, corpor-is n ЧАС

	Masculinum	Femininum	Neutrum
Singularis			
Nom.	homo	regio	corpus
Gen.	homin-is	region-is	corpor-is
Dat.	homin-i	region-i	corpor-i
Acc.	homin-em	region-em	corpus
Abl.	homin-e	region-e	corpor-e

homo, homin-is m ЛЮДИНА
regio, region-is f область, край
corpus, corpor-is n час

	Masculinum	Femininum	Neutrum
Pluralis			
Nom.	homin-es	region-es	corpor-a
Gen.	homin-um	region-um	corpor-um
Dat.	homin-ibus	region-ibus	corpor-ibus
Acc.	homin-es	region-es	corpor-a
Abl.	homin-ibus	region-ibus	corpor-ibus

ГОЛОСНИЙ ТИП

- нечисленна група іменників середнього роду, які у *Nom. sing.* закінчуються на *-e, -al, -ar*:

mare, is n

animal, alis n

exemplar, aris n

	<i>Sg.</i>
<i>N.</i>	<i>-al, -ar, e</i>
<i>G.</i>	<i>-is</i>
<i>D.</i>	<i>-i</i>
<i>Acc.</i>	=N (n)
<i>Abl.</i>	<i>-i</i>

	<i>Pl.</i>
<i>N.</i>	<i>-ia</i>
<i>G.</i>	<i>-ium</i>
<i>D.</i>	<i>-ībus</i>
<i>Acc.</i>	<i>-ia</i>
<i>Abl.</i>	<i>-ībus</i>

animal, animalis n *тварина*

mare, maris n *море*

exemplar, exemplaris n *приклад*

Singularis

Nom.	mare	animal	exemplar
Gen.	mar-is	animal-is	exemplar-is
Dat.	mar-i	animal-i	exemplar-i
Acc.	mare	animal	exemplar
Abl.	mar-i	animal-i	exemplar-i

Pluralis

Nom.	mar-ia	animal-ia	exemplar-ia
Gen.	mar-ium	animal-ium	exemplar-ium
Dat.	mar-ibus	animal-ibus	exemplar-ibus
Acc.	mar-ia	animal-ia	exemplar-ia
Abl.	mar-ibus	animal-ibus	exemplar-ibus

Мішаний тип

- 1) рівноскладові іменники (які мають однакову кількість складів у *Nom.* та *Gen. sing.*):

hostis, hostis *m* ворог
civis, civis *m* громадянин
navis, navis *f* корабель

- 2) нерівноскладові іменники з основою на два приголосних:

gens, gent is *f* плем'я
mons, montis *m* гора
urbs, urbis *f* місто

Sg.		Pl.	
N.	різні	N.	-es(m,f) -a(n)
G.	-is	G.	-ium
D.	-i	D.	-ibus
Acc.	-em (m,f) =N (n)	Acc.	-es(m,f) -a(n)
Abl.	-e	Abl.	-ibus

civis, civis *m* громадянин
urbs, urbis *f* місто

	Singularis		Pluralis	
Nom.	civis	urbs	civ-es	urb-es
Gen.	civ-is	urb-is	civ-ium	urb-ium
Dat.	civ-i	urb-i	civ-ibus	urb-ibus
Acc.	civ-em	urb-em	civ-es	urb-es
Abl.	civ-e	urb-e	civ-ibus	urb-ibus

Закінчення іменників III відміни

Numerus / Causus		III відміна					
		consonans		vocalis	mixta		
		m, f	n	n	m, f	n	
Singularis	N.	різні		-al, -ar, -e	-es, -is, різні		-різні
	G.	-is					
	D.	-i					
	Acc.	-em	=Nom.	=Nom.	-es	-Nom.	
	Abl.	-e		-i	-e		
Pluralis	N.	-es	-a	-ia	-es	-a	
	G.	-um		-ium	-ium		
	D.	-ibus					
	Acc.	-es	=Nom.	=Nom.	-es	-Nom.	
	Abl.	-ibus					

Узгодження

- Узгоджуючи іменники III відміни з прикметниками I-II відмін, слід пам'ятати, що їх закінчення не збігатимуться

miles, itis m воїн;
bonus, a, um хороший

Masculinum

Nom.	miles bonus	milit-es bon-i
Gen.	milit-is bon-i	milit-um bon-orum
Dat.	milit-i bon-o	milit-ibus bon-is
Acc.	milit-em bon-um	milit-es bon-os
Abl.	milit-e bon-o	milit-ibus bon-is

Узгодження

- Узгоджуючи іменники III відміни з прикметниками I-II відмін, слід пам'ятати, що їх закінчення не збігатимуться

civitas, atis f держава ;
bonus, a, um хороший

Femininum

Nom.	civitas bona	civitat-es bon-ae
Gen.	civitat-is bon-ae	civitat-um bon-arum
Dat.	civitat-i bon-ae	civitat-ibus bon-is
Acc.	civitat-em bon-am	civitat-es bon-as
Abl.	civitat-e bon-a	civitat-ibus bon-is

Узгодження

- Узгоджуючи іменники III відміни з прикметниками I-II відмін, слід пам'ятати, що їх закінчення не збігатимуться

nomen, inis n ім'я;
bonus, a, um хороший

Neutrum

Nom.	nomen bonum	nomin-a bon-a
Gen.	nomin-is bon-i	nomin-um bon-orum
Dat.	nomin-i bon-o	nomin-ibus bon-is
Acc.	nomen bonum	nomin-a bon-a
Abl.	nomin-e bon-o	nomin-ibus bon-is

1. **Homo homīni amīcus est** (homo, homīnis m – людина; amīcus, i m – друг).
2. **Non rex est lex, sed lex est rex** (non – не; rex, regis m – цар; lex, legis f – закон; sed – а, але).
3. **Honores mutant mores** (honor, honoris m – почесть; muto, are – міняти; mos, moris m – тут: характер).
4. **O tempōra, o mores!** (tempus, tempōris n – час; mos, moris m – тут: звичай).
5. **Pater familiae** (pater, patris m – батько; familia, ae f – сім'я).
6. **De jure. De facto** (de (+Abl.) – тут: за; jus, juris n – право; factum, i n – факт).
7. **Veritas tempōris filia** (veritas, veritātis f – істина, правда; tempus, tempōris n – час; filia, ae f – донька).
8. **Aurea mediocritas (Horatius)** (aureus, a, um – золотий; mediocritas, ātis f – середина).
9. **Repetitio est mater studiorum** (repetitio, repetitiōnis f – повторення; mater, matris f –мати; studium, i n – тут: навчання).
10. **Mens sana in corpore sano** (mens, mentis f – дух, думка; sanus, a, um – здоровий; corpus, corpōris n – тіло).
11. **Alma mater** (almus, a, um – той, хто годує; mater, matris f – матери).
12. **Vox populi – vox Dei** (vox, vocis f – голос; populus, i m – народ; Deus, i m – Бог).
13. **Ad fontes!** (ad (+ Acc.) – до; fons, fontis m – джерело).
14. **Homo locum ornat, non hominem locus** (homo, homīnis m – людина; locus, i m – місце; orno, are – прикрашати).

Узгодити прикметник з іменником;
провідміняти словосполучення

Labor, oris m;

honestus, a, um (*почесний труд*)

Jus, juris n;

verus, a, um (*істинне право*)

Suus, a, um;

lex, legis f (*цей закон*).

Узгодити прикметник з іменником; провідміняти словосполучення

Pars, partis f;

Magnus, a, um (велика частина)

Ars, artis f;

Generosus, a, um (благородне мистецтво)

Testis, is m;

Certus, a, um (надійний свідок)

Securis, is f;

Ferreus, a, um (залізна сокира)

Утворіть і письмово провідмініяйте словосполучення

- добрий час (bonus, a, um – добрий; tempus, ōris n – час);
- поганий цар (malus, a, um – поганий; rex, regis m – цар);
- здорове тіло (sanus, a, um – здоровий; corpus, ōris n – тіло);
- здоровий дух (sanus, a, um – здоровий; mens, mentis f – дух);
- рідкісний зразок (rarus, a, um – рідкісний; exemplar, exemplaris n – зразок);
- чисте джерело (purus, a, um – чистий; fons, fontis m – джерело).

ПРИКМЕТНИКИ III ВІДМІНИ

Поділяються на три групи:

- 1) **Трьох** родових закінчень.
- 2) **Двох** родових закінчень.
- 3) **Одного** родового закінчення.

Прикметники **трьох** родових закінчень

- masculinum **-er** (Gen. sing. **-is**)
- femininum **-is** (Gen. sing. **-is**)
- neutrum **-e** (Gen. sing. **-is**)

Рідко вживані.

Основа визначається з форми жіночого роду шляхом відкидання закінчення -is

- acer, **acris**, acre *гострий, гостра, гостре*
- equester, **equestris**, equestre *кінний, кінна, кінне*
- pedester, **pedestris**, pedestre *піший, піша, піше*

Прикметники **ДВОХ** родових закінчень

● masculinum, femininum	-is	(Gen. sing. -is)
● neutrum	-e	(Gen. sing. -is)

Словниковий запис:

1. Спільна для чоловічого та жіночого родів форма із закінченням -is;
2. Закінчення середнього роду -e.

- fortis, forte хоробрий, хоробра, хоробре
- brevis, breve короткий, коротка, коротке
- liberalis, liberale вільний, вільна, вільне

Прикметники **ДВОХ** родових закінчень

Основа визначається з початкової форми шляхом відкидання закінчення -is

- vertebrālis
- temporālis

vertebrāl-
temporal-

Дуже широко вживані.

Прикметники **ОДНОГО** РОДОВОГО ЗАКІНЧЕННЯ

Початкова форма (Nominativus singularis, спільна для всіх трьох родів) закінчується на **-s, -r, -x**.

Словникова форма:

- 1) Nominativus спільна для всіх трьох родів).
- 2) Gen. sing. **-is**.

- felix, icis *щасливий, щаслива, щасливе*
- par, paris *однаковий, однакова, однакове*
- sapiens, entis *мудрий, мудра, мудре*

Прикметники одного родового закінчення

Основа визначається з форми *genetivus singularis*

- *Nom.*   *felix*   *sapiens*
- *Gen.*   *felic-is (felic-)*   *sapient-is (sapient-)*

- Прикметники III відміни відмінюються за зразком іменників III відміни голосного типу, АЛЕ:

○ **m, f**   **Acc. Sing. -em**

Nom., Acc., Voc. Plur. -es

Прикметники трьох родових закінчень

	<i>Singularis</i>			<i>Pluralis</i>	
	<i>m</i>	<i>f</i>	<i>n</i>	<i>m, f</i>	<i>n</i>
Nom.	acer	acris	acre	acr-es	acr-ia
Gen.		acr-is		acr-ium	
Dat.		acr-i		acr-ibus	
Acc.	acr-em	acr-em	acre	acr-es	acr-ia
Abl.		acr-i		acr-ibus	

Прикметники ДВОХ РОДОВИХ ЗАКІНЧЕНЬ

	<i>Singularis</i>		<i>Pluralis</i>	
	<i>m, f</i>	<i>n</i>	<i>m, f</i>	<i>n</i>
Nom.	brev-is	breve	brev-es	brev-ia
Gen.	brev-is		brev-ium	
Dat.	brev-i		brev-ibus	
Acc.	brev-em	breve	brev-es	brev-ia
Abl.	brev-i		brev-ibus	

Прикметники одного родового закінчення

	<i>Singularis</i>		<i>Pluralis</i>	
	<i>m, f</i>	<i>n</i>	<i>m, f</i>	<i>n</i>
Nom.	felix		felic-es	felic-ia
Gen.	felic-is		felic-ium	
Dat.	felic-i		felic-ibus	
Acc.	felic-em	felix	felic-es	felic-ia
Abl.	felic-i		felic-ibus	

Деякі прикметники з одним закінченням відмінюються за приголосною групою III відміни:

- pauper, paup̄eris бідний
- dives, divitis багатий
- princeps, principis головний (перший)
- participes, participis причетний
- vetus, vet̄eris старовинний

	Singularis		Pluralis	
	m, f	n	m, f	n
Nom.	vetus		veter-es	veter-a
Gen.	veter-is		veter-um	
Dat.	veter-i		veter-ibus	
Acc.	veter-em	vetus	veter-es	veter-a
Abl.	veter-e		veter-ibus	

УЗГОДЖЕННЯ ПРИКМЕТНИКІВ III ВІДМІНИ З ІМЕННИКАМИ

- *persona humilis* (незнатна особа)

Nom.	persona humilis	person-ae humil-es
Gen.	person-ae humil-is	person-arum humil-ium
Dat.	person-ae humil-i	person-is humil-ibus
Acc.	person-am humil-em	person-as humil-es
Abl.	person-a humil-i	person-is humil-ibus

УЗГОДЖЕННЯ ПРИКМЕТНИКІВ ІІІ ВІДМІНИ З ІМЕННИКАМИ

- o famulus humilis (покірний слуга)

Nom.	famulus humilis	famul-i humil-es
Gen.	famul-i humil-is	famul-orum humil-ium
Dat.	famul-o humil-i	famul-is humil-ibus
Acc.	famul-um humil-em	famul-os humil-es
Abl.	famul-o humil-i	famul-is humil-ibus

УЗГОДЖЕННЯ ПРИКМЕТНИКІВ III ВІДМІНИ З ІМЕННИКАМИ

- o homo humilis (*невисока людина*)

Nom.	homo humilis	homin-es humil-es
Gen.	homin-is humil-is	homin-um humil-ium
Dat.	homin-i humil-i	homin-ibus humil-ibus
Acc.	homin-em humil-em	homin-es humil-es
Abl.	homin-e humil-i	homin-ibus humil-ibus

ВПРАВИ

- asper, era, erum
- brevis, e
- circularis, e
- communicans, ntis
- deciduus, a, um
- duplex, icis
- durus, a, um
- fibrosus, a, um
- hyoideus, a, um
- gluteus, a, um
- medialis, e
- mollis, e
- petrosus, a, um
- ruber, bra, brum
- sinister, tra, trum
- styloideus, a, um
- tenuis, e
- biceps, bicipitis

Визначити основу прикметників

○acusticus, a, um

○albus, a, um

○sapiens, ntis

○impar, imparis

○niger, gra, grum

○senex, senis

○puter, tris, tre

alaris, e

bilifer, fera, ferum

corticalis, e

luteus, a, um

pius, a, um

viridis, e

sternalis, e